

ARCHIWA I KOLEKCJE PRYWATNE — DZIEDZICTWO ARCHIWALNE, DZIEDZICTWO KULTURY

ARCHEION, T. CXIX
WARSZAWA 2018
(ISSN 0066-6041)

MARIA WREDE
(Warszawa)

ZBIORY NOŚNIKÓW PAMIĘCI W INSTYTUCJACH PRYWATNYCH I SPOŁECZNYCH — UWAGI NA TEMAT FORM WSPÓŁPRACY I METOD DZIAŁANIA

Słowa kluczowe: organizacje pozarządowe, archiwa społeczne, muzea prywatne, zbiory biblioteczne, informacja o zasobie, finansowanie ze środków publicznych, biblioteczny standard opisu, archiwalny standard opisu, muzealny standard opisu, kartoteki autorytatywne

Poniższe uwagi są głosem¹ praktyka postulującego szerszy ogląd i przekraczanie granic definicji zbiorów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych. Postulat kieruję zarówno do badaczy kolekcjonerstwa, do informatologów uściślających definicje przedmiotów opisu, do decydentów ustalających zakresy umów o współpracy, a szczególnie zwracam się do nauczycieli kolejnych pokoleń opiekunów zbiorów. Nie chcę tu przytaczać bardzo bogatej literatury naukowej dotyczącej kolekcjonerstwa, jej przedmiotem jest niemal wyłącznie kolekcjonowanie dzieł sztuki albo szerzej muzealiów. Z kolei metodyka opracowania zbiorów archiwalnych, bibliotecznych czy muzealnych bardzo starannie rozróżnia przedmioty opisu, marginalnie traktując ich cechy wspólne. W rezultacie kształcenie muzealników, bibliotekarzy i archiwistów przebiega w tych dziedzinach ścieżkami równoległymi, bez stref wspólnych, a to właśnie od nich zależą ostatecznie decyzje o zakresie współpracy.

W swoich uwagach mówię zwłaszcza o współpracy instytucji dziedzictwa kulturowego w zakresie opracowania, udostępniania i ochrony zbiorów. Chcę się skupić na niewielkich społecznych instytucjach i organizacjach w Polsce i poza granicami kraju, które mają status instytucji pozarządowych utrzymywanych z funduszy prywatnych i społecznych, gromadzących w zbiorach jednocześnie bardzo różne obiekty objęte szerokim pojęciem „nośniki pamięci” — książki, czasopisma, ulot-

¹ Na podstawie wypowiedzi na konferencji „Archiwa i kolekcje prywatne — dziedzictwo archiwalne, dziedzictwo kultury”, zorganizowanej przez Naczelną Dyрекję Archiwów Państwowych i PAN Archiwum w Warszawie 13–14 marca 2013 r.

ki, broszury, zapisy nutowe rękopiśmienne i drukowane, nagrania dźwiękowe, dokumenty elektroniczne, plakaty, afisze, fotografie, mikrofilmy i filmy, grafiki powielane różnymi technikami, rysunki, rękopiśmienne mapy i plany, rękopisy biblioteczne, archiwalia, dokumenty, artefakty, muzealia, dzieła sztuki o znaczeniu historycznym — niezależnie od tego, czy instytucje te nazywane są archiwami, bibliotekami czy muzeami. Obszarem rozważań są sytuacje, gdy niewielkie społeczne instytucje dziedzictwa wchodzi w współpracę z wyspecjalizowanymi instytucjami publicznymi — archiwami, bibliotekami i muzeami, posiadającymi duże i udokumentowane doświadczenie w opiece nad zbiorami, a podlegającymi wprost Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego albo Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego lub jednostkom samorządu terytorialnego. Współpraca ma pomóc zbiory tych niewielkich instytucji ochronić, otoczyć właściwą opieką, a także udostępnić i wprowadzić w obieg naukowy i kulturalny. Większość społecznych instytucji dziedzictwa to placówki małe, o niskim budżecie, dysponujące ograniczoną kadrą, zwykle zaangażowaną emocjonalnie, ale niefachową. Nie muszą podkreślać społecznego znaczenia tych placówek, ich roli kulturotwórczej. Także gotowość publicznych instytucji dziedzictwa do niesienia im fachowej pomocy wydaje się nie wymagać szerszej argumentacji. Niżej poruszam kilka spraw związanych ze sposobami świadczenia tej pomocy, jej zakresem, przygotowaniem poprzedzającej ją ekspertyzy, formułowaniem umów współpracy oraz z kontrolą zobowiązań i poniesionych kosztów.

Spróbowałam ustalić, ilu placówek prywatnych i społecznych może dotyczyć przedstawiane rozważanie oraz jaka jest skala problemu. Z danych opublikowanych w końcu 2015 r. przez Stowarzyszenie Klon/Jawor wiadomo, że w Polsce zarejestrowanych jest ponad 120 tys. organizacji pozarządowych, większość z nich prowadzi działania wyłącznie na skalę regionalną lub lokalną, z czego 13 proc. to organizacje zajmujące się kulturą i sztuką, 15 proc. — edukacją, 34 proc. — sportem, rekreacją i hobby². Niewątpliwie część tych organizacji posiada jakieś zbiory archiwalno-biblioteczno-muzealne. Baza danych Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (NIMiOZ) wykazuje 420 muzeów prywatnych prowadzonych przez instytucje społeczne lub osoby fizyczne³. Szerokie badania prowadzone od 2012 r. przez zespół Ośrodka Karta w ramach prac Rady Archiwów Społecznych pozwoliły zarejestrować blisko 500 archiwów społecznych⁴. Osiągnięcia tego ośrodka w zakresie archiwistyki społecznej są trudne do przecenienia, dotyczą jednak tylko archiwów, choć pojmowanych

² Zob.: <<http://fakty.ngo.pl/dziedziny-dzialan-ngo>> [dostęp: 27 października 2018].

³ Zob.: <<http://old.nimoz.pl/pl/bazy-danych/wykaz-muzeow-w-polsce>> [dostęp: 27 października 2018].

⁴ Zob.: <<https://archiwa.org/archives>>; zob. także: K. Ziętał, *Archiwa społeczne na świecie i ich relacje z państwem. Budowanie polskiego modelu* [w:] *Archiwa społeczne. Modele współpracy z państwem*, Warszawa 2015, s. 25; <<https://archiwa.org/sites/default/files/files/Archiwa%20spoleczne.%20Modele%20wspolpracy%20z%20panstwem.compressed.pdf>> [dostęp: 27 października 2018].

szeroko i nowocześnie. Prawdopodobnie dane z bazy NIMiOZ i Archiwów Społecznych w pewnym zakresie na siebie zachodzą, dlatego nie można ich po prostu zsumować. Można także założyć, że większość z nich, oprócz deklarowanych archiwaliów czy muzealiów, gromadzi także zbiory biblioteczne, ale te nie są wykazywane jako osobny zbiór.

Najdokładniej rozpoznaną grupą pozostają organizacje i instytucje polonijne, rozrzucone po całym świecie. W tym zakresie rozpoznanie zostało przeprowadzone dokładnie i dane uzyskane z badań zleconych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego są opublikowane⁵. Główny Urząd Statystyczny w bazie organizacji i instytucji polonijnych za granicą rejestruje dziś 6942 organizacje i instytucje⁶, wśród nich 102 posiadają kategorię biblioteka/archiwum lub instytucja muzealna. Dane z bazy pozwalają uściślić informacje z publikacji drukowanych w poprzednich latach.

Z przedstawionych danych wynika, że problem nie jest niewielki, mówimy pewnie o blisko 1 tys. placówek w kraju i za granicą, warto wobec tego rozważyć ujednoczenie zasad postępowania w stosunku do niesionej im pomocy merytorycznej.

Przywołana wyżej kwerenda, a także własne doświadczenie każą zwrócić uwagę na bardzo istotny aspekt problemu — gromadzenie przez interesujące nas placówki w jednym zasobie materiałów bardzo różnych, formalnie zaliczanych a to do muzealiów, a to do archiwaliów, innym razem nazywanych bibliotecznymi, wymagających różnych warunków przechowywania, opracowania i udostępniania, a w dodatku zbiór taki często ma wszystkie znamiona przemysłowej kolekcji, co od razu zakłada uznanie go za nierozdzieloną całość. Dlatego współpraca z każdą z takich placówek powinna być wielostronna, a działania tak skoordynowane, by każdą pomoc udzielaną prywatnej czy społecznej placówce poprzedziła ekspertyza dotycząca całości jej zbiorów/kolekcji i związanych z nimi potrzeb, by przedstawiony projekt prac, zaakceptowany przez państwowego mecenasa oraz przez prawnego opiekuna placówki, miał jednego koordynatora i zapewnione finansowanie na cały zaplanowany zakres działań. Niestety, zbyt często mamy do czynienia z pomocą świadczoną wrywkowo, na niewielkich i nie zawsze najistotniejszych odcinkach, nie zawsze przez właściwych wykonawców, a bardzo często zdarza się, że po jakimś czasie trzeba te

⁵ *Współczesne biblioteki polonijne i polskie poza krajem: raport przygotowany w oparciu o materiały zgromadzone w ramach programu „Rejestracja zbiorów polskich za granicą ze specjalnym uwzględnieniem dziedzictwa zagrożonego”*, oprac. E. Maruszak, J. Puchalski, Warszawa 2010; *Współczesne księgozbiory polskie za granicą: informator*, t. 1, *Polskie i polonijne księgozbiory instytucji*, oprac. B. Bieńkowska, E. Maruszak, J. Puchalski [współpr. A. Bastrzyk et al.], Warszawa 2009; *Polskie instytucje za granicą. Przewodnik po zbiorach archiwalnych*, oprac. A. Krochmal, Warszawa 2004; <<https://archiwa.gov.pl/pl/dla-uzytownikow/archiwa-polonijne#page>> [dostęp: 29 października 2018].

⁶ Zob.: <<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/polonia-i-polacy-w-swiecie/baza-organizacji-i-instytucji-polskich-i-polonijnych-za-granica,2,2.html>> [dostęp: 29 października 2018].

prace powtarzać i poprawiać. Dlatego gdy do dyspozycji są bardzo ograniczone środki, warto zadbać o ich rozsądne wydatkowanie.

Nie może to wszakże oznaczać akceptowania wszystkich wyobrażeń właściciela zbioru o pożądanym zakresie pomocy. Właściciele lub opiekunowie tych zbiorów mają często kłopot z właściwą oceną wartości posiadanych materiałów. Zdarza się, iż wyobrażają sobie ich ochronę jako stworzenie swoistej kapsuły czasu, w której zachowane będą w najwyższym poszanowaniu wszystkie dotychczasowe elementy kolekcji. Nie rzadziej zdarza się niedocenianie niektórych części zbioru kosztem innych i nieadekwatna ocena potrzeb. Już ekspertyza poprzedzająca opracowanie projektu powinna odpowiedzieć na pytanie o kolejność prac i ich możliwy zakres. Wypracowanie formuły, którą obie strony będą mogły zaakceptować, wymaga sporo rozwagi i dyplomatycznego podejścia.

Na współpracę instytucji państwowych z instytucjami prywatnymi albo społecznymi należy spojrzeć także z punktu widzenia odpowiedzialności za wydawane publiczne pieniądze. Współpraca nie może być działaniem jednostronnym. Jej zakres i warunki zawsze powinna określać pisemna umowa, a w umowie winny być zawarte zobowiązania obu stron. Nawet gdy ze strony instytucji państwowej jest to jedynie uporządkowanie i opracowanie zbiorów, które to opracowanie obejmuje zgodnie z definicją także ich „przysposobienie do użytku czytelnika” czy innego odbiorcy, to ze strony prawnego dysponenta niepaństwowego zasobu archiwalnego, bibliotecznego czy muzealnego nie powinno nastąpić jedynie dopuszczenie do tych czynności, czy też zapewnienie warunków do ich wykonania. Strona „obdarowana pomocą” powinna zostać zobowiązana do rozumnego użytkowania tego daru i stosowania zaleconych środków oraz udostępnienia przygotowanych pomocy wyszukiwawczych do użytku publicznego, najlepiej *online*. Zaangażowanie publicznych pieniędzy musi pociągać za sobą wymóg i prawo, a nawet obowiązek kontroli przez instytucję państwową rezultatów włożonej pracy oraz ich późniejszego stosowania, działania po latach, a zatem zasadności poniesienia przez państwo tego wydatku. Prawne obwarowanie takich warunków współpracy powinno także znaleźć się w umowie⁷.

Wskazane byłoby, by standardowe umowy o współpracy zawierały także zobowiązanie do przestrzegania wypracowanych przez fachowców zasad postępowania ze zbiorami — ochrony obiektów przed niewłaściwymi warunkami klimatycznymi, utrzymania w czystości repozytorium (magazynów), przestrzegania właściwych warunków ekspozycji, ochrony przed naświetleniem przez niewłaściwy sprzęt reprograficzny, udostępniania wyłącznie pod kontrolą i w odpowiednio przystosowanych wnętrzach, wypożyczania na zewnątrz zgodnie z obowiązującymi procedurami. Są poradniki specjalnie do tego celu opracowane.

⁷ Osobne uregulowania muszą dotyczyć ochrony praw autorskich przy udostępnianiu w Internecie autorskich inwentarzy czy katalogów.

wane⁸ i stosowanie zawartych w nich zaleceń powinno być przyjętym w umowie zobowiązaniem. Postulowałabym także zawarcie w umowie warunku zachowania stanu uporządkowania uzyskanego w wyniku prac specjalistów i przestrzegania zgodności tego stanu ze sporządzonymi inwentarzami czy katalogami. Kwestia uzupełnień, poprawek, korekt musi podlegać wspólnym decyzjom autorów opracowania i właścicieli zbioru/kolekcji, którzy je udostępniają i używają poszerzoną wiedzę na ich temat. Należałoby oczywiście zalecać tym niewielkim placówkom zatrudnienie na stałe fachowego archiwisty, bibliotekarza czy muzealnika, który na bieżąco opiekowałby się zbiorami i uzupełniał opisy w inwentarzach czy katalogach, ale często lepszym rozwiązaniem jest fachowe przeszkolenie kogoś z dotychczasowych pracowników we właściwej opiece nad zbiorami oraz zapewnienie profesjonalnej kontroli i merytorycznego wsparcia w trudniejszych decyzjach.

Chciałabym zwrócić szczególną uwagę na jeden z aspektów wyżej omawianej współpracy — opracowanie zbiorów, gdyż tu właśnie uważam za bardzo ważną gotowość do przekraczania granic definicji obiektów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych. Postulatem pierwszym jest przyjęcie jednakowych podstaw opracowania całego zasobu danej placówki, niezależnie czy nazwiemy jego części zbiorami muzealnymi, archiwalnymi czy bibliotecznymi, szczególnie gdy ten zasób ma cechy kolekcji. Drugim postulatem jest stosowanie w opisie, choćby w minimalnym zakresie, takich standardów, formatów czy formularzy, które pozwolą na pomieszczenie uzyskanych pomocy wyszukiwawczych w dużych systemach informacyjnych mogących zapewnić im dostęp *online* oraz opiekę informatyczną (także ochronę i bieżącą aktualizację programów czy formatów). Postulatem trzecim jest stosowanie kartotek autorytatywnych uznanych w międzynarodowych systemach informacyjnych, kartotek niezbędnych dla zapewnienia wymienności informacji.

Za najważniejsze uważam przyjęcie jednolitej metody opracowania całego zasobu danej instytucji i jednolitej dla wszystkich obiektów metody opisu, a przynajmniej takie ustalenie pryncypiów, by uzyskane w rezultacie informatory o zasobie i pomoce wyszukiwawcze były spójne i przeszukiwalne według kilku (przynajmniej sześciu) zgodnych punktów dostępu⁹. Propozycja i omó-

⁸ Przede wszystkim świetny i prosty podręcznik *Archiwistyka społeczna*, pod redakcją merytoryczną Katarzyny Ziętał, wydanie 1, Warszawa 2012, dostępny *online*: <https://archiwa.org/sites/default/files/files/Archiwa_spoleczne_podrecznik.pdf> [dostęp: 1 listopada 2018]; *Ochrona i przechowywanie zbiorów: zalecenia IFLA w kwestii opieki i obchodzenia się z materiałami bibliotecznymi*, oprac. E.P. Adcock, współpraca M.-T. Varlamoff i V. Kremp, tłum. z jęz. ang. B. Rek, Wrocław 1999; *Zasady eksponowania obiektów archiwalnych: wytyczne International Council on Archives: praca zbiorowa Komitetu ICA ds. Ochrony Archiwów w Warunkach Klimatu Umiarkowanego (CPTA 2002–2006)*, [oprac. A. Lipińska, red. A. Konopka], Warszawa 2008.

⁹ A. Jaskanis, A. Laszuk, M. Wrede, *Gromadzenie, wymiana i udostępnianie informacji o dobrach kultury przechowywanych w archiwach, bibliotekach i muzeach*, „Teki Archiwalne. Seria nowa” 2004, t. 8 (30), s. 145–156.

wienie właściwej metody, kolejności działań, ich zakresu powinny znaleźć się już w ekspertyzie poprzedzającej sporządzenie projektu. Przygotowanie już na samym początku prac jednolitych dla całego zasobu pryncypiów opracowania i opisu zdecydowanie pomaga w zachowaniu wzajemnej kompatybilności pomocy wyszukiwawczych dotyczących różnych części zasobu i nie ma powodu, by unikać stosowania metod mieszanych (z warunkiem dotrzymania kompatybilności z obowiązującymi standardami), których ustalenie musi być uzależnione od zawartości i struktury całego zasobu. Za minimum opracowania informacji o posiadanym zasobie, w ramach ekspertyzy, uważam ogólny opis wszystkich zbiorów danej placówki z określeniem ich rodzajów, wielkości i stanu zachowania. Kolejne szczeble dokładności opisu będą zależały od tego, co wykaże ekspertyza i jaki plan prac zostanie przyjęty do realizacji. W sprawie porządkowania archiwaliów, spuścizn i kolekcji zarówno muzealnych, jak i bibliotecznych czy archiwalnych, optuję zdecydowanie za metodą porządkowania nakazującą zachowanie w możliwie nienaruszonym kształcie porządku nadanego zbiorom/kolekcji przez ich twórcę, ostatniego właściciela, a przynajmniej porządku zastanego. Przez wzgląd dla poprzedzających nas autorów owego nierozpoznanego porządku starajmy się go uszanować w miarę możliwości i zdrowego rozsądku. Traktujmy cały zasób danej placówki jak jednorodne źródło historyczne niosące całościowe informacje. Na szczęście, zastosowanie technik komputerowych przy tworzeniu pomocy wyszukiwawczych pozwala na dotarcie do poszukiwanego materiału, nawet gdy jego obecne położenie nie jest zgodne z pryncypialnymi zasadami porządkowania archiwów czy spuścizn.

Jednym z postulowanych rozwiązań jest gromadzenie wszystkich informacji o zbiorach w komputerowej bazie danych tak skonstruowanej, by objąć wszystkie obiekty należące do zasobu. Podstawowy i najprostszy sposób udostępniania opisu w przeszukiwalnym dokumencie tekstowym, arkuszu Excela czy pliku pdf rekomendują autorki w podręczniku *Archiwistyka społeczna*¹⁰. Przy opracowaniu inwentarza czy katalogu przez fachowców optowałabym jednak za stosowaniem komputerowej bazy danych albo chociaż formularza zgodnego z międzynarodowymi standardami, z którego dane dadzą się przenieść do wspólnej bazy danych. Taka jednolita baza danych jest dla właścicieli porządkowanego zasobu jedynym dobrym rozwiązaniem. Umożliwia panowanie nad całością zasobu, wydrukowanie jednolitego inwentarza majątkowego, pozwala na łatwą orientację w całości zbiorów i ich przeszukiwanie. Nie musi to być pełna i kompletna baza inwentarza analitycznego czy pełny katalog zbiorów. Baza ogólna może już w założeniu dopuszczać sukcesywne podłączanie do niej tworzonych osobno inwentarzy analitycznych czy katalogów różnych typów zbiorów i zespołów. Już na etapie wstępnego rozpoznania wskazane byłoby tworzenie w bazie danych rekordów opisu z zastosowaniem międzynarodowych formatów (formularzy,

¹⁰ *Archiwistyka społeczna...*, s. 142–143.

standardów) do opisu zespołów oraz jednostek bibliotecznych i archiwalnych. Pozwalają one na różne rozwiązania — od rejestracji najprostszych not ewidencyjnych całych zbiorów, przez rejestrację zespołów z różnymi stopniami głębokości opisu, opisy podzespołów i jednostek, aż do analitycznych opisów zawartości jednostek i podłączanie do nich elektronicznych odwzorowań obiektów. Dla danych o obiektach muzealnych warto zastosować kwestionariusz używany w bazach muzealnych¹¹ pozwalających w zakresie podstawowego minimum informacyjnego rejestrować dane uporządkowane w polach kompatybilnych zarówno z formularzami bibliotecznymi, jak i archiwalnymi.

Nieco trudniejszy do zastosowania, ale być może najważniejszy, jest trzeci postulat minimum informacyjnego — posługiwanie się w tworzeniu opisów kartotekami wzorcowymi ujednolicającymi deskryptory — nazwy własne, a także hasła przedmiotowe. Postulat zakładania indeksów na poziomie wstępnej rejestracji wydawał się oczywisty już autorom *Wytocznych*¹² z 1955 r., więc nie proponuję tu niczego nowego. Postuluję tu jednak rzecz może trudną ze względów może „ludzkich”, ale nie technicznych. Kartoteki autorytatywne wielkich systemów bibliotecznych są ogólnodostępne, muzealnicy stworzyli podstawowe zestawy haseł wzorcowych (słowniki), każdy inwentarz może zostać uzupełniony także własnymi słownikami czy kartotekami autorytatywnymi. Do pokonania jest jedynie brak nawyków w tym zakresie. Postulat egzekwowania wymogu kieruję do przyszłych (obecnych?) zarządzających informacją o nośnikach pamięci w obu przywołanych wyżej ministerstwach. W 2018 r. mówienie o korzyściach płynących z kompatybilności i standaryzacji informacji wydaje mi się trochę nie na miejscu.

Aspekt oprogramowania i sprzętu przy obecnym rozwoju technik informatycznych także nie jest bardzo dużym problemem. Opisy sporządzone w którymkolwiek z wymienionych formularzy opisu można w postaci czystych danych tekstowych przenieść do dowolnego systemu informacyjnego. Warunkiem jest właściwe skonstruowanie opisów z konsekwentnym użyciem jednoznacznych separatorów. Tu znowu barierą jest „czynnik ludzki”, gdyż korzystanie z takiego narzędzia informacyjnego wymaga świadomego i zdyscyplinowanego posługiwania się formularzem (formatem, standardem) opisu. Niestety, tylko duże systemy informacyjne zapewniają automatyczną, własną kontrolę prawidłowości stosowania formularza opisu — praca w edytorze czy Excelu wymaga samokontroli od osoby katalogującej, no i udziału kontrolera prawidłowości sporządzenia opisu. Tryb zarządzania zawartością bazy, prawa i obowiązki administratora, zasady udostępniania, zabezpieczenie praw autorów opisów, modyfikacji bazy

¹¹ *System muzealny MONA — informacje o programie*, dostępny online: <<http://www.jws.com.pl/mona/index.html>> [dostęp: 31 października 2018]; H. Słomka, *Opis zabytku na podstawie systemu muzealnego MONA* [w:] *Nowoczesne metody gromadzenia i udostępniania wiedzy o zabytkach*, red. A. Seidel-Grzezińska, K. Stanicka-Brzezicka, Wrocław 2009, s. 94–101.

¹² *Wytoczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich*, Wrocław 1955, s. 12.

czy wydruku powinny być treścią osobnej umowy zawieranej między prawnymi opiekunami zbioru, autorami opracowania oraz właścicielem serwera i systemu informacyjnego. Proponowane rozwiązanie nie jest jeszcze standardem, ale jest już możliwe i mając to na uwadze powinniśmy tak konstruować nasze narzędzia informacyjne — pomoce wyszukiwawcze, by ich wykorzystanie w elektronicznym obiegu informacji było oczywistością.

Poruszyłam jedynie dwa z wielu tematów związanych z opieką nad dziedzictwem kulturowym — zawieranie umów o współpracy oraz jeden z elementów współpracy, tj. opracowanie zbiorów. Wiąże te tematy postulat łącznego traktowania całego zasobu placówki, będącej odbiorcą pomocy, bez rozdzielania zbiorów na archiwalia, muzealia i bibliotekę. W stosunku do niewielkich prywatnych lub społecznych instytucji w kraju czy poza granicami jest to jedyne właściwe rozwiązanie pozwalające rozsądnie gospodarować publicznymi funduszami przeznaczonymi na pomoc przez instytucje państwowe czy samorządowe.

Bibliografia

- Archiwistyka społeczna*, red. K. Ziętał, wyd. II, Warszawa 2012.
- Archiwa społeczne. Modele współpracy z państwem*, Warszawa 2015, dostępny w Internecie: <https://archiwa.org/sites/default/files/files/Archiwa_spoleczne_podrecznik.pdf> [dostęp: 1 stycznia 2018].
- Jaskanis A., Laszuk A., Wrede M., *Gromadzenie, wymiana i udostępnianie informacji o dobrach kultury przechowywanych w archiwach, bibliotekach i muzeach*, „Teki Archiwalne. Seria nowa” 2004, t. 8 (30), s. 145–156.
- Ochrona i przechowywanie zbiorów: zalecenia IFLA w kwestii opieki i obchodzenia się z materiałami bibliotecznymi*, oprac. E.P. Adcock, współpr. M.-T. Varlamoff i V. Kremp, tłum. z j. ang. B. Rek, Wrocław 1999.
- Polskie instytucje za granicą: Przewodnik po zbiorach archiwalnych*, oprac. A. Krochmal, Warszawa 2004.
- Słomka H., *Opis zabytku na podstawie systemu muzealnego MONA* [w:] *Nowoczesne metody gromadzenia i udostępniania wiedzy o zabytkach*, red. A. Seidel-Grzebińska, K. Stanicka-Brzezicka, Wrocław 2009, s. 94–101.
- Współczesne biblioteki polonijne i polskie poza krajem: raport przygotowany w oparciu o materiały zgromadzone w ramach programu „Rejestracja zbiorów polskich za granicą ze specjalnym uwzględnieniem dziedzictwa zagrożonego”*, oprac. E. Maruszak, J. Puchalski, Warszawa 2010.
- Współczesne księgozbiory polskie za granicą: informator*, t. 1, *Polskie i polonijne księgozbiory instytucji*, oprac. B. Bieñkowska, E. Maruszak, J. Puchalski, [współpr. Agata Bastrzyk et al.], Warszawa 2009.
- Wytyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich*, Wrocław 1955.

Zasady eksponowania obiektów archiwalnych: wytyczne International Council on Archives: praca zbiorowa Komitetu ICA d/s Ochrony Archiwów w Warunkach Klimatu Umiarkowanego (CPTÉ 2002–2006) [oprac. red. A. Lipińska, red. A. Konopka], Warszawa 2008.

<<http://old.nimoz.pl/pl/bazy-danych/wykaz-muzeow-w-polsce>> [dostęp: 27 października 2018].

<<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/polonia-i-polacy-w-swiecie/baza-organizacji-i-instytucji-polskich-i-polonijnych-za-granica,2,2.html>> [dostęp: 29 października 2018].

<<http://www.jws.com.pl/mona/index.html>> [dostęp: 31 października 2018].

Keywords: NGOs; public archives; private museums, library collections; fonds information; public funding; library descriptive standard; museum descriptive standard; authority files

Mots-clés : organisations non gouvernementales ; archives sociales ; musées privés ; collections de bibliothèque ; informations sur les fonds ; financement sur fonds publics ; norme de description bibliothécaire ; norme de description d'archives ; norme de description de musée ; fichiers faisant autorité

Ключевые слова: неправительственные организации ; общественные архивы ; частные музеи ; библиотечные собрания ; информация о фондах ; финансирование из общественных средств ; библиотечный стандарт описания ; архивный стандарт описания ; музейный стандарт описания ; авторитетные картотеки

Maria Wrede, *Storage Device Collections in Private and Public Institutions — Several Remarks on forms of Partnership and Methodology*. Partnership models — an attempt at assessing the scale of the issue, determining the number of private and public institutions collecting archival, library and museum materials. Collecting various types of materials in one place and the resulting necessity to account for this diversity in fonds descriptions. Every partnership agreement should be based on a comprehensive expert assessment and should include appropriate legal conditions. Such agreements should include the obligation to handle collections with proper care, as well as grant help providers the right (and oblige them) to control the use of their help after a specified period as justification for reasonable use of public funds.

Analytical methodology — respecting the existing methods of material organisation when categorising collections; developing a coherent information and description system for the entire archival, library and museum fonds. Application of international standards of description and linking descriptions with authority files.

Maria Wrede, *Collections des supports de mémoire dans les institutions privées et sociales — observations sur les formes de coopération et les méthodes de travail*. Modèles de coopération : tentative de détermination de l'ampleur du problème, d'établissement du nombre d'institutions privées et sociales rassemblant des collections d'archives, de bibliothèques et de musées. recueil des collections de différents types dans une seule institution et la nécessité qui en découle de prendre en compte cette diversité dans les informations relatives à la collection. Exigence de faire précéder chaque accord de coopération d'une expertise approfondie et de conclure des accords assortis de conditions légales strictes. Faire figurer dans le contrat l'obligation de prendre soin comme il se doit de la collection, ainsi que le droit et l'obligation de l'organe venant en aide de contrôler l'utilisation

de cette aide après l'expiration de la période convenue, afin de justifier l'utilisation légitime de fonds publics.

Méthodologie de l'étude : Exigence visant à respecter la disposition des documents existante lors de l'ordonnement des collections et à munir toute la collection des ressources d'archives, de bibliothèque et de musée d'une information et d'un mode de description homogènes. Recours aux normes internationales pour l'établissement des descriptions et association des descriptions avec les fichiers d'autorité.

Мария Вреде, *Собрания носителей памяти в частных и общественных учреждениях — комментарии о формах сотрудничества и методе работы*. Модели сотрудничества — попытка определения размера проблемы, количества частных и общественных учреждений, в которых находятся архивно-библиотечно-музейные собрания. Накопление разного вида собраний в одном учреждении и вытекающая из этого необходимость учета этого разнообразия в информации о ресурсе. Требование, предшествующее любому договору сотрудничества, это комплексная экспертиза и заключение договоров с правовыми гарантиями. Заключение в договоре обязательства надлежащей заботы о хорошем состоянии собраний, а также право и обязательство необходимой помощи для контроля применения данной помощи после истечения определенного периода, как обоснование надлежащего расхода общественных средств.

Методика работы — требование соблюдения в процессе упорядочивания собраний существующего порядка материалов; охват всего архивно-библиотечно-музейного фонда единой информацией и способом описания. Применение для описания международных стандартов и связь описаний с авторитетными картотеками.